

Відокремлений структурний підрозділ ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Карпатський інститут підприємництва

Кафедра «Економіки та менеджменту»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор

В.С. Чопей

« 29 » 08 20 23 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

ОК.2.3 Економіка підприємства

(шифр і назва навчальної дисципліни)

освітня програма «Менеджмент»

(назва освітньої програми)

освітнього рівня Бакалавр (перший рівень вищої освіти)

(назва освітнього рівня)

галузь знань 07 Управління та адміністрування

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність(ності) 073 «Менеджмент»

(шифр і назва спеціальності(тей))

Спеціалізація(ї) _____

(назва спеціалізації)

інститут, філія, факультет, коледж Карпатський інститут підприємництва

(назва навчально-виховного підрозділу)

Обсяг, кредитів: 120 год., 4

Форма підсумкового контролю: ІСПИТ

Хуст – 2023 рік

Робоча програма ОК.2.3 Економіка підприємства для здобувачів освіти за галуззю знань 07 Управління та адміністрування, спеціальністю 073 «Менеджмент».

«29» серпня 2023 року

Розробник:

Т.Ю. Костіна, старший викладач кафедри економіки та менеджменту

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри економіки та менеджменту

Протокол від «29» 08 2023 року № 1

Завідувач кафедри економіки та менеджменту

(підпис) (Волошук Н.Ю.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

« 29 » 08 2023 року

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної / наукової) програми (керівником проектної групи)

(назва освітньої програми)

29. 08 . 2023 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми (керівник проектної групи)

(підпис) (Домнський С.В.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ПРОЛОНГАЦІЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2024/2025	2025/2026	2026/2027	2027/2028
Дата засідання кафедри / циклової комісії				
№ протоколу				
Підпис завідувача кафедри / голови циклової комісії				

Матеріали до курсу розміщені на сайті Інтернет-підтримки навчального процесу <http://vo.ukraine.edu.ua/> за адресою: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=2282#section-0>

(вказати адресу)

Робочу програму перевірено

29 серпня 2023 р.

Заступник директора/декана _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни «Економіка підприємства»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань	Основна	
	Напрямок підготовки		
Модулів – 1	Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 150		3-й	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента -8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	30 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		98 год.	140 год.
		Індивідуальні завдання: год.	
		Вид контролю: іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Економіка підприємства»: формування сучасного економічного мислення, здатності приймати управлінські рішення, і забезпечення одержання студентами системи спеціальних знань та необхідних практичних навичок з таких питань: планування та організації ефективного господарювання підприємств в умовах ринкової економіки; обґрунтування економічної стратегії розвитку підприємства і тактики її здійснення; оцінки рівня конкурентоздатності підприємства на ринку, методів розрахунку важливих показників господарської діяльності з врахуванням чинників зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства.

Завдання навчальної дисципліни: вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств, закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами.

В процесі вивчення дисципліни «Економіка підприємства» та написання курсової роботи ставляться завдання набутти вмій і професійних навиків майбутнього фахівця. В результаті студенти повинні:

знати:

- тенденції та закономірності формування економічної політики підприємств;
- основні тенденції та напрями ефективного використання системи взаємообумовлених та взаємозалежних факторів виробництва і реалізації продукції на підприємстві;
- систему принципів, методів що забезпечують ведення ефективної господарської та комерційної діяльності підприємств.

вміти:

- визначати показники, що характеризують виробниче спрямування підприємства,
- рівень забезпеченості підприємства виробничими ресурсами та ефективності їх використання,
- прибутковості та рентабельності виробництва продукції у підприємстві,
- фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;

- на основі конкретних розрахунків виявляти тенденції та обґрунтовувати напрями розвитку виробництва конкурентоспроможних видів продукції у підприємстві;

- обґрунтувати пріоритетні напрями ефективного господарювання та розвитку підприємства.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Підприємство та його ресурси в сучасній системі господарювання

Тема 1. Підприємство як суб'єкт господарювання

Поняття підприємства, місія, цілі і завдання його створення. Підприємство як господарча система і форма реалізації підприємництва.

Правові засади функціонування підприємств. Господарський Кодекс України, його основні положення. Статут підприємства. Генеральна тарифна угода й колективний договір.

Класифікація підприємств: за метою та характером діяльності; за формами власності; за чисельністю працюючих; правовим статусом та формами господарювання; за технологічною і територіальною цілісністю; за галузево-функціональним видом діяльності.

Організаційно-правові форми підприємств та їх характеристика.

Об'єднання підприємств: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, картелі, синдикати, трести, холдинги, промислово-фінансові групи.

Тенденції розвитку підприємств та їх об'єднань в сучасних умовах.

Еволюція теорій економіки підприємства (класична, неокласична, інституціональна, еволюційна, підприємницька, інтегральна).

Рекомендована література: [1, 3, 5, 8, 22]

Тема 2. Управління підприємством

Об'єктивна необхідність і поняття управління суб'єктами господарювання. Планування, організація, мотивація, контроль як основні функції управління підприємствами.

Принципи та методи управління підприємством.

Організаційна структура управління підприємством. Типи організаційних структур управління: лінійно-функціональні, дивізійні, матричні. Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління виробничими й невиробничими підприємствами.

Рекомендована література: [2, 4, 9, 23]

Тема 3. Персонал підприємства

Поняття персоналу в контексті економічних понять трудових ресурсів, кадрів, трудового потенціалу та ін. Категорії персоналу підприємства (керівники,

спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями і кваліфікацією.

Визначення чисельності окремих категорій працівників.

Кадрова політика й система управління персоналом підприємств. Сучасні вимоги держави й фірми до ділових якостей різних категорій персоналу.

Особливості систем управління у фірмах економічно розвинутих зарубіжних країн.

Продуктивність праці як економічна категорія. Методичні підходи до розрахунку продуктивності праці на виробничих підприємствах. Чинники зростання продуктивності праці. Наявні резерви зростання продуктивності праці та заходи для їх використання в сучасних умовах господарювання. Розрахунки можливого зростання продуктивності праці за рахунок окремих і певної сукупності чинників.

Рекомендована література: [5,7, 13, 17, 19]

Тема 4. Основні фонди і виробничі потужності

Матеріальні активи як сукупність виробничих фондів та іншого майна підприємства. Поділ виробничих фондів на основні й оборотні, їх роль у здійсненні процесу виробництва продукції або надання послуг. Майно підприємства соціального призначення.

Класифікація основних фондів за ознакою функціонального призначення та участі у виробничих процесах. Структура основних фондів та її види.

Оцінювання основних фондів. Первісна, відновна й залишкова вартість основних фондів.

Відтворення основних виробничих фондів. Характеристика процесу відтворення основних фондів. Розширене відтворення основних фондів за допомогою їх технічного переозброєння, реконструкції, розширення і нового будівництва.

Фізичне (матеріальне) та економічне спрацювання основних фондів. Техніко-економічне старіння засобів праці та його наслідки.

Амортизація основних фондів та методи її нарахування.

Система показників ефективності відтворення та використання основних фондів підприємства. Шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих фондів.

Загальна характеристика, види та чинники формування (нарощування) виробничої потужності підприємства. Основні методичні принципи розрахунку виробничої потужності підприємства. Баланс виробничих потужностей.

Форми розвитку і трансформації техніко-технологічної бази підприємства.

Сутність і соціально-економічне значення застосування різних форм організації виробництва. Концентрація й розукрупнення виробництва. Спеціалізація, кооперування та комбінування виробництва.

Об'єктивна необхідність, сутність і тенденції розвитку диверсифікації виробництва.

Рекомендована література: [9,10,13, 18]

Тема 5. Оборотні засоби підприємства

Сутнісна характеристика оборотних засобів як сукупності поточних витрат фінансових коштів. Виокремлення оборотних засобів, що обслуговують сфери виробництва й обігу.

Елементний склад оборотних фондів. Характеристика виробничих запасів, напівфабрикатів власного виготовлення, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів.

Основні елементи фондів обігу. Нормовані й ненормовані оборотні кошти.

Джерела формування оборотних коштів. Призначення нормування (розрахунку нормативів) оборотних коштів. Методи розрахунку нормативів оборотних коштів (аналітичний, коефіцієнтний, прямого рахунку).

Обчислення нормативів оборотних засобів в окремих їх елементах (виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції). Визначення сукупного нормативу оборотних коштів підприємства.

Основні показники рівня ефективності використання оборотних засобів: коефіцієнти оборотності (кількість оборотів) й завантаження, тривалість повного обороту, рентабельність; методика їх розрахунку. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів (оптимізація запасів, ресурсів, незавершеного виробництва; скорочення тривалості виробничого циклу; поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення; прискорення реалізації виробленої продукції).

Рекомендована література: [21,22,23]

Тема 6. Нематеріальні ресурси і активи

Поняття, види та особливості нематеріальних ресурсів, їх вплив на конкурентоспроможність продукції підприємства на ринку.

Об'єкти інтелектуальної власності. Змістова характеристика об'єктів авторського права і суміжних прав.

Сутність та особливості правової охорони об'єктів промислової власності (винаходів, промислових зразків, корисних моделей товарних знаків, знаків обслуговування).

Інформаційні технології та програмні продукти. Інші нематеріальні ресурси («ноу-хау», комерційна таємниця, недобросовісна конкуренція).

Нематеріальні активи. Характерні риси та особливості. Основні підходи та методи оцінювання вартості нематеріальних активів.

Рекомендована література: [7, 9, 12, 18]

Змістовий модуль 2. Організація діяльності підприємства та її результати

Тема 7. Інвестиційна діяльність підприємства

Сутність, характеристика інвестицій як найважливішого фінансового ресурсу для створення, функціонування й розвитку суб'єктів господарювання. Класифікація інвестицій підприємства.

Джерела формування реальних інвестицій. Технологічна й відтворювальна структура капітальних вкладень, тенденції її зміни у часі. Обґрунтування джерел фінансування та обчислення необхідного обсягу капітальних вкладень відповідно до можливих варіантів економічної ситуації на ринку і підприємстві.

Роль фінансових інвестицій у системі господарювання. Види цінних паперів, порядок їх випуску й обігу. Державне регулювання й масштаби обігу цінних паперів в Україні.

Загальні положення методології визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій.

Сукупність чинників, що впливають на рівень ефективності інвестицій. Основні організаційно-економічні чинники підвищення ефективності використання капітальних вкладень.

Економічне обґрунтування інвестиційних проектів різних суб'єктів господарювання. Стисла характеристика інвестиційного проекту.

Рекомендована література: [1, 3, 5, 9, 10, 14]

Тема 8. Інноваційні процеси

Загальна характеристика інноваційної діяльності та інноваційних процесів. Локальні й глобальні новинки (нововведення). Взаємозв'язок між окремими видами інноваційних процесів.

Організаційні форми інноваційної діяльності (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо).

Інноваційна політика підприємства та принципи її формування. Стратегія інноваційного розвитку підприємства: суть і види.

Методика визначення ефективності технічних нововведень. Народногосподарський і внутрішньогосподарський (комерційний) економічний ефект від створення новинок і використання нововведень.

Рекомендована література: [1, 4, 9, 17, 19]

Тема 9. Організація виробництва

Поняття й основні елементи виробничого процесу. Поділ виробничих процесів за призначенням, перебігом у часі та ступенем механізації (автоматизації). Принципи раціональної організації виробничого процесу.

Організаційні типи виробництва (одиничне, серійне й масове), сутнісна характеристика кожного з них. Вплив типу виробництва на його ефективність.

Організація виробничого процесу в часі. Виробничий цикл і його структура.

Методи організації виробництва. Організація непотокового виробництва: його ознаки й сфери застосування.

Особливості потокового виробництва і його різновиди. Переваги і недоліки потокового виробництва. Тенденції його розвитку.

Комплексна підготовка виробництва.

Рекомендована література: [1, 4, 6, 9, 11]

Тема 10. Інфраструктура підприємства

Поняття, компоненти та моделі ринкового середовища функціонування підприємств та організацій.

Фактори макросередовища та їх вплив на діяльність підприємства. Технологія використання PEST-аналізу для оцінювання факторів макросередовища підприємства.

Характеристика окремих складових мезо- та мікросередовища підприємства. Методичні підходи до оцінювання середовища господарювання підприємств.

Визначення ринку, його типологія. Монополія та її види.

Різновиди інфраструктури ринку. Принципи поведінки суб'єктів господарювання на ринку.

Рекомендована література: [12, 14, 18, 21]

Тема 11. Регулювання, прогнозування та планування діяльності підприємства

Прогнозування як наукове обґрунтування можливого стану суб'єктів господарювання у майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення цього стану. Мета, ознаки, об'єкти й принципи прогнозування.

Методологічні основи планування. Планування як домінуюча функція управління, принципи планування. Система планів підприємства. Методи планування діяльності та розвитку підприємства.

Сутність та основні етапи стратегічного планування на підприємстві.

Бізнес-планування: сутність і призначення. Стадії формування, логіка розробки й поліваріантність структури бізнес-плану. Типовий зміст і методика розробки окремих розділів бізнес-плану.

Тактичне планування діяльності підприємства. Відмінність тактичного

планування від стратегічного.

Оперативне планування поточної діяльності: суть і завдання. Розробка оперативних планів та графіків виробництва.

Проблеми удосконалення внутрішньофірмового планування за умов ринкової системи господарювання.

Рекомендована література: [3, 6, 8, 9].

Тема 12. Маркетингова діяльність. Якість продукції

Загальна сутнісна характеристика продукції, її класифікація й вимірники обсягу. Номенклатура й асортимент продукції (послуг).

Виробнича програма підприємства та основні її завдання. Формування вартісних показників виробничої програми: валова, товарна, чиста й реалізована продукція.

Схема формування виробничої програми підприємства, її ресурсне обґрунтування. Вплив маркетингової діяльності на формування програми випуску продукції (надання послуг) для ринку.

Поняття маркетингу, його концепції та різновиди.

Принципи, задачі та функції маркетингу. Система засобів маркетингу та їх структура. Фактори макро- і мікросередовища маркетингу.

Особливості визначення ринкового попиту на окремі види продукції. Методи цільового маркетингу. Сегментація ринку. Фактори сегментації споживчого ринку. Основні критерії вибору сегмента.

Методи оцінювання і прогнозування попиту.

Сутність, завдання, функції та елементи маркетингової політики розподілу. Поняття каналу розподілу. Класифікація посередницьких підприємств і організацій та їх основні типи.

Сутність і зміст маркетингової політики комунікацій .

Принципи та способи ефективної організації маркетингу на підприємстві.

Рекомендована література: [2, 7, 22, 23].

Тема 13. Продуктивність, мотивація і оплата праці

Мотивація як процес стимулювання людей до ефективної трудової діяльності. Методи мотивації трудової діяльності.

Поняття оплати праці. Основна заробітна плата й додаткова оплата праці. Функції оплати праці та їх реалізація. Мінімальна заробітна плата.

Тарифна система. Єдина тарифна система розрядів і коефіцієнтів з оплати праці. Диференціація оплати праці за певними ознаками. Оплата праці керівників, спеціалістів і службовців.

Форми й системи оплати праці робітників. Вибір форм і систем оплати праці на підприємствах різних форм власності. Можливість колективних форм організації та оплати праці.

Сучасна державна політика оплати праці. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту.

Рекомендована література: [3, 4, 5, 8, 11, 15]

Тема 14. Витрати на виробництво. Собівартість продукції

Поточні витрати, собівартість продукції як комплексний економічний показник. Включення поточних витрат виробництва до собівартості продукції (послуг). Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками (ступенем однорідності, зв'язком з обсягом виробництва, способом обчислення на одиницю продукції). Структура поточних витрат за окремими групами первинних елементів на підприємствах різних галузей і тенденція її зміни з часом. Система управління витратами.

Формування витрат центрів відповідальності та підприємства в цілому.

Зміст і методика обчислення кошторису виробництва. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами.

Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Об'єкти калькулювання й калькуляційні одиниці.

Обґрунтування й вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України.

Рекомендована література: [5, 8, 9, 11]

Тема 15. Ціни на продукцію: встановлення і регулювання

Поняття, роль і функції ціни в ринковій економіці. Види цін та сфери їх застосування.

Загальні специфічні чинники ціноутворення. Основні методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо.

Технологія розроблення цінової стратегії підприємства.

Сутність та різновиди цінової політики підприємства.

Шляхи вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

Рекомендована література: [3, 8, 9, 11, 13]

Тема 16. Фінансово-економічні результати і ефективність діяльності підприємства

Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства. Джерела фінансування діяльності.

Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Сутність, функції та види прибутку. Джерела формування загальної величини прибутку (доходу) підприємства. Типова схема використання прибутку (доходу) підприємства.

Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства. Загальна характеристика рентабельності застосовуваних (інвестованих) ресурсів. Обчислення рентабельності: виробничих фондів (виробництва); сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу. Рентабельність певного обсягу продукції та окремих виробів. Динаміка і способи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.

Суть і методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Оцінка прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності.

Рекомендована література: [5, 9, 11, 12, 20, 21]

Тема 17. Банкрутство. Реструктуризація. Санація

Реструктуризація бізнесу: особливості, основні форми та види.

Особливості розроблення та реалізації проекту реструктуризації.

Суть механізму санації (фінансово-економічного оздоровлення) та її цілі. Програма санаційних заходів фінансово-економічного характеру. Особливості державної підтримки проведення санації потенційно конкурентоспроможних підприємств. Практика й ефективність санації суб'єктів господарювання в Україні.

Сутність та основні функціональні цілі економічної безпеки підприємства.

Антикризова діяльність і банкрутство підприємств. Причини й симптоми банкрутства. Визначення зон ризику та реакція підприємства на настання кризового фінансово-економічного стану. Класифікація чинників, що сприяють банкрутству. Процедура оголошення банкрутства в засобах масової інформації.

Рекомендована література: [1, 4, 8, 11, 12, 19]

4. Структура навчальної дисципліни для спеціальності

071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
073 «Менеджмент».

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ І ЗМІСТ КУРСУ

Питання для теоретичної підготовки

1. Поняття, предмет і об'єкт вивчення курсу «Економіка підприємства», його значення для підготовки економістів.
2. Джерела і завдання курсу.
3. Зв'язок «Економіки підприємства» з іншими дисциплінами.
4. Методологія вивчення курсу.
5. Суспільний поділ праці та формування галузей. Галузева структура, показники, що її характеризують.
6. Міжгалузевий баланс, мета його розробки і структура.

ТЕМА 2. ТЕОРІЇ ПІДПРИЄМСТВ І ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

1. Поняття підприємства, його мета, функції та основні ознаки.
2. Теорії (концепції) підприємства.
3. Підприємницька діяльність, її принципи, форми і типи.
4. Законодавче забезпечення підприємництва в Україні.
5. Підприємницькі договори, їх структура і порядок укладання.
6. Міжнародний бізнес, його суб'єкти, типи і види.

ТЕМА 3. ВИДИ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ

1. Правові основи функціонування підприємств в Україні.
2. Порядок створення та реєстрації підприємств.
3. Класифікація підприємств.
4. Форми об'єднання підприємств, їх утворення, мета і функції.

ТЕМА 4. ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Питання для теоретичної підготовки

1. Середовище функціонування підприємства, його структура.
2. Внутрішнє середовище підприємства.
3. Макросередовище господарювання підприємств.
4. Мікросередовище підприємства, його елементи.
5. Аналіз зовнішнього середовища підприємства.

ТЕМА 5. СТРУКТУРА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1. Виробнича структура підприємства, її види і характеристика.
2. Управління підприємством: поняття, завдання і принципи.
3. Функції, інструменти та риси сучасного управління.

4. Методи управління.
5. Організаційні структури управління підприємством.
6. Напрями вдосконалення управління підприємством.

ТЕМА 6. РИНОК І ПРОДУКЦІЯ

1. Ринок: поняття, умови формування і функції.
2. Структура і види ринків.
2. Типи ринкової структури.
3. Ринкова інфраструктура, її складові елементи.

ТЕМА 7. ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1. Планування як функція управління, його принципи і методи.
2. Система планів підприємства, їх взаємозв'язок та порядок розробки.
3. Стратегічне планування на підприємстві.
4. Бізнес-планування, його характеристика.
5. Виробнича програма підприємства, її розроблення та обґрунтування.

ТЕМА 8. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОДУКТИВНІСТЬ І ОПЛАТА ПРАЦІ

1. Персонал підприємства, його склад.
2. Структура персоналу підприємства, чинники, що впливають на неї.
3. Розрахунок чисельності працюючих на підприємстві.
4. Управління персоналом підприємства.
5. Продуктивність праці, показники і методи її вимірювання.
6. Планування росту продуктивності праці.
7. Організація і нормування праці на підприємстві.
8. Мотивація як процес симулювання працівників, її моделі і методи.
9. Поняття, види і шляхи росту заробітної плати.
10. Тарифна система, її елементи.
11. Форми і системи оплати праці.
12. Формування фонду оплати праці на підприємстві.

ТЕМА 9. КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА

1. Сутність та види капіталу підприємства.
2. Поняття, класифікація і структура основних фондів підприємства.
3. Облік і оцінка основних фондів.
4. Види та показники зношування основних фондів. Ремонт основних фондів, види ремонту.
5. Амортизація основних фондів.
6. Напрямки відтворення основних фондів.
7. Показники ефективності відтворення і використання основних фондів.
8. Поняття, матеріальний склад і структура оборотних фондів

підприємства.

9. Показники використання та нормування витрат матеріальних ресурсів.

10. Оборотні кошти підприємства: поняття, класифікація і структура.

11. Розрахунок нормативів оборотних коштів.

12. Показники ефективності використання оборотних коштів

підприємства.

13. Шляхи покращення використання оборотних коштів підприємства.

14. Поняття і види нематеріальних ресурсів підприємства, їх характеристика.

15. Нематеріальні активи підприємства, їх оцінка та зношування.

ТЕМА 10. ІНВЕСТИЦІЇ

Питання для теоретичної підготовки

1. Інвестиції: поняття, види і роль у відтворенні виробничого потенціалу підприємства.

2. Виробничі інвестиції, їх склад і структура.

3. Планування виробничих інвестицій.

4. Оцінка економічної ефективності виробничих інвестицій.

5. Фінансові інвестиції. Види цінних паперів, їх характеристика.

6. Чинники впливу на ефективність інвестицій.

ТЕМА 11. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Питання для теоретичної підготовки

1. Інноваційні процеси: поняття, види і характеристика.

2. Основи методики визначення економічної ефективності технічних нововведень.

3. Оцінка сукупного економічного ефекту від технічних нововведень.

4. Розрахунок комерційного ефекту у виробників технічних новинок.

5. Організаційний прогрес: суть, об'єкти, напрямки і тенденції.

ТЕМА 12. ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА І ВИРОБНИЧА ПОТУЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Питання для теоретичної підготовки

1. Виробничі процеси та принципи їх організації.

2. Класифікація виробничих процесів.

3. Виробнича потужність підприємства, чинники, що впливають на неї.

4. Методи визначення виробничої потужності на підприємствах.

ТЕМА 13. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Питання для теоретичної підготовки

1. Організаційні типи виробництва, їх характеристика.

2. Поняття і класифікація методів організації виробничого процесу.

3. Поняття виробничого циклу, його структура.

4. Поняття якості продукції, необхідність та значення її підвищення.

5. Показники і методи оцінки якості продукції.

6. Управління якістю продукції.
7. Стандартизація і сертифікація продукції.
8. Конкурентоспроможність продукції, чинники її забезпечення і методика оцінки.
9. Економічна ефективність і шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції.

ТЕМА 14. ВИТРАТИ НА ВИРОБНИЦТВО ТА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОДУКЦІЇ

Питання для теоретичної підготовки

1. Поняття і класифікація витрат.
2. Собівартість продукції, її види і показники.
3. Формування кошторису витрат на виробництво.
4. Калькулювання витрат на виробництво та реалізацію продукції.
5. Джерела, чинники і шляхи зниження собівартості продукції.
6. Планування зниження собівартості продукції.
7. Економічний зміст, функції і види цін.
8. Формування гуртових і роздрібних цін на продукцію.
9. Методи ціноутворення.

ТЕМА 15. ФІНАНСОВО - ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

10. Питання для теоретичної підготовки

11. 1. Дохід і прибуток підприємства, схеми їх формування та розподілу.
12. 2. Прибутковість діяльності підприємств, показники, що її характеризують.
13. 3. Суть та оцінка загального фінансово-економічного стану підприємства.
14. 4. Ефективність виробництва: суть, види і показники.
15. 5. Показники, резерви і чинники підвищення ефективності виробництва.

ТЕМА 16. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ МОДЕЛІ, ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

Питання для теоретичної підготовки

1. Бізнес-процеси підприємства: сутність, структура і характеристика.
2. Моделювання бізнес-процесів підприємства.
3. Реінжиніринг в системі підвищення конкурентоспроможності підприємства.
4. Бенчмаркінг як інструмент поліпшення практики ведення бізнесу.
5. Система виживання підприємства в ринкових умовах.
6. Реструктуризація підприємства: види, форми і механізм здійснення.

ТЕМА 17. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА АНТИКРИЗОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Питання для теоретичної підготовки

1. Економічна безпека підприємства: сутність, мета, елементи і схема організації.
2. Напрямки організації економічної безпеки підприємства за ф
3. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства.
4. Служба безпеки підприємства. Управління безпекою.
5. Управління ризиками господарської діяльності.
6. Суть, мета і види санації підприємства.
7. Причини і симптоми банкрутства підприємства.
8. Процедура порушення справи про банкрутство.
9. Процес ліквідації збанкрутілих підприємств.

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Предмет і зміст курсу «Економіка підприємств».	2
2.	Тема 2. Теорії підприємств і основи підприємництва.	2
3.	Тема 3. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.	2
4.	Тема 4. Зовнішнє середовище господарювання підприємства.	2
5.	Тема 5. Структура та управління підприємством.	1
6.	Тема 6. Ринок і продукція.	1
7.	Тема 7. Планування діяльності підприємства.	1
8.	Тема 8. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці.	1
9.	Тема 9. Капітал підприємства.	1
10.	Тема 10. Інвестиції.	1
11.	Тема 11. Інноваційна діяльність.	1
12.	Тема 12. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства.	1
13.	Тема 13. Організація виробництва і забезпечення якості продукції.	1
14.	Тема 14. Витрати на виробництво та реалізацію продукції.	1
15.	Тема 15. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.	1
16.	Тема 16. Розвиток підприємства: сучасні модемі, трансформація та реструктуризація.	1
17.	Тема 17. Економічна безпека та антикризова діяльність.	2
Разом		22

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Предмет і зміст курсу «Економіка підприємств».	5
2.	Тема 2. Теорії підприємств і основи підприємництва.	5
3.	Тема 3. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.	5
4.	Тема 4. Зовнішнє середовище господарювання підприємства.	6
5.	Тема 5. Структура та управління підприємством.	6
6.	Тема 6. Ринок і продукція.	6
7.	Тема 7. Планування діяльності підприємства.	6
8.	Тема 8. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці.	6
9.	Тема 9. Капітал підприємства.	6
10.	Тема 10. Інвестиції.	6
11.	Тема 11. Інноваційна діяльність.	6
12.	Тема 12. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства.	6
13.	Тема 13. Організація виробництва і забезпечення якості продукції.	6
14.	Тема 14. Витрати на виробництво та реалізацію продукції.	6
15.	Тема 15. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.	6
16.	Тема 16. Розвиток підприємства: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація.	6
17.	Тема 17. Економічна безпека та антикризова діяльність.	6
Разом		98

7. Індивідуальні завдання

1. Цілі та напрямки діяльності підприємств в ринкових умовах господарювання.
2. Особливості діяльності господарських товариств у ринкових умовах. Удосконалення акціонерної форми господарювання.
3. Спільні підприємства та їх роль в ринкових умовах господарювання.
4. Малі підприємства та їх роль у сучасному економічному розвитку.
5. Особливості діяльності добровільних об'єднань підприємств у сучасних умовах господарювання.
6. Партнерські зв'язки у підприємницькій діяльності.
7. Методи управління діяльністю підприємств у ринкових умовах.
8. Формування та ефективне використання трудового потенціалу підприємства.
9. Оцінка персоналу як важливий елемент кадрової політики підприємства.
10. Ефективність відтворення основних фондів підприємства.
11. Шляхи підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.
12. Підвищення ефективності виробництва на основі інтенсифікації використання основних фондів.
13. Амортизаційна політика підприємства в ринкових умовах господарювання.
14. Нематеріальні ресурси підприємства, їх формування та ефективність використання.
15. Удосконалення формування та використання виробничої потужності підприємства.
16. Оборотні кошти підприємства і їх роль у підвищенні ефективності діяльності підприємства.
17. Удосконалення використання оборотних фондів підприємства.
18. Визначення потреби в оборотних коштах на підприємстві.
19. Удосконалення управління виробничими запасами на підприємстві.
20. Удосконалення управління матеріальними ресурсами в сучасних умовах.
21. Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування виробничих інвестицій.
22. Формування і регулювання фінансових інвестицій.
23. Оцінка ефективності виробничих інвестицій за ринкових умов господарювання.
24. Шляхи підвищення ефективності використання виробничих інвестицій.
25. Обґрунтування інвестиційного проекту.
26. Інноваційні процеси та їх вплив на діяльність підприємства.

27. Удосконалення використання економічного потенціалу підприємства на основі нововведень.
28. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень.
29. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва.
30. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства.
31. Об'єктивна необхідність і тенденції розвитку диверсифікації виробництва.
32. Підвищення ефективності виробництва шляхом поглиблення спеціалізації.
33. Удосконалення діяльності малого бізнесу шляхом впровадження франчайзингових відносин.
34. Розвиток інфраструктури підприємства як фактор підвищення ефективності діяльності підприємства.
35. Державне економічне регулювання діяльності підприємства.
36. Планування діяльності підприємства у ринкових умовах господарювання.
37. Об'єктивна необхідність і особливості стратегічного планування на підприємстві в сучасних умовах господарювання.
38. Підвищення ефективності діяльності підприємства шляхом удосконалення маркетингової діяльності підприємства.
39. Удосконалення формування виробничої програми підприємства у сучасних умовах господарювання.
40. Удосконалення маркетингових досліджень як фактор оптимізації виробничої програми.
41. Обґрунтування оптимального обсягу виробництва.
42. Асортимент продукції підприємства та шляхи його удосконалення.
43. Удосконалення управління якістю продукції.
44. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції.
45. Стандартизація і сертифікація як чинник підвищення якості продукції.
46. Удосконалення матеріально-технічного забезпечення виробництва у сучасних умовах господарювання.
47. Удосконалення збуту продукції в сучасних умовах.
48. Резерви та шляхи підвищення продуктивності праці.
49. Форми і системи оплати праці та їх удосконалення.
50. Удосконалення стимулювання праці в сучасних умовах господарювання.
51. Підвищення діяльності підприємства шляхом удосконалення мотивації праці.
52. Удосконалення управління поточними витратами в сучасних умовах господарювання.
53. Оптимізація поточних витрат як фактор підвищення ефективності діяльності підприємства.
54. Шляхи оптимізації матеріальних витрат на підприємстві.
55. Ціна як економічно-фінансовий важіль управління діяльністю підприємства за ринкових умов господарювання.

56. Обґрунтування та вибір методів встановлення цін на продукцію.
57. Удосконалення формування і розподілу прибутку в сучасних умовах.
58. Шляхи росту рентабельності продукції.
59. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства.
60. Економічна безпека підприємства і шляхи запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам.
61. Практика здійснення та ефективність реструктуризації підприємств
62. Санація (фінансове оздоровлення) господарюючих суб'єктів
63. Банкрутство підприємства: механізм визначення і шляхи подолання.

8. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Економіка підприємства» використовуються словесні, наочні, практичні, інформаційно-ілюстративний та проблемний методи навчання із застосуванням:

- графоаналітичних вправ;
- моделюючих вправ;
- розрахункових вправ;
- ситуаційних завдань;
- друкованих роздаткових матеріалів;
- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання

Розповідь — це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання студентів до створення в уяві певного образу. Інколи цей метод називають "малювання словом".

Пояснення — вербальний метод навчання, за допомогою якого педагог розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду студентів.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних. З цього погляду виділяють два види бесіди: евристичну й репродуктивну. За місцем у навчальному процесі розрізняють вступну, поточну й підсумкову бесіди.

Лекція — це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Важливе місце у навчальному процесі займає *інструктаж*. Він передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання правил безпеки під час виконання навчальних операцій. Це важливий етап в оволодінні методами самостійної пізнавальної діяльності. Адже важливо, щоб студенти розуміли не лише, *що* треба робити, а і як це робити.

Чільне місце серед групи словесних методів посідає метод *роботи з книгою*. Віднесення його до цієї групи дещо умовне. Студенти мають розуміти, що основне джерело отримання наукової інформації — не викладач, а книга. Тому так важливо навчити студентів методів і засобів самостійної роботи з книгою: читання, переказу, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, схем, графіків та ін.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації. При цьому варто зауважити, що ці методи можуть застосовуватись як прийоми реалізації вимог інших методів.

Демонстрація — це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлини, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Сутність цих двох методів близька між собою в етимологічному плані.

Спостереження як метод навчання передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному й виробничому середовищі без втручання у ці явища і процеси.

Усі методи цієї групи тісно переплетені. Використання у навчальному процесі тих чи тих методів зумовлене різними чинниками: психологічними особливостями студентів, дидактичними цілями, рівнем матеріального забезпечення.

Досить суттєвим у використанні наочних методів навчання є володіння технологією і технікою виготовлення й використання засобів демонстрації та ілюстрації. Особливої уваги потребує використання технічних засобів навчання, й зокрема комп'ютерної техніки.

Практичні методи навчання спрямовані на досягнення завершального етапу процесу пізнання. Вони сприяють формуванню вмінь і навичок, логічному завершенню ланки пізнавального процесу стосовно конкретної теми, розділу.

Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань.

У навчальній практиці значне місце відводиться вправам. *Вправа* — це метод навчання, сутність якого полягає у цілеспрямованому, багаторазовому повторенні студентами окремих дій чи операцій з метою формування умінь та навичок.

Використовуючи практичні методи, варто зважати на низку передумов: забезпечення розуміння студентами сутності наукових знань як базового компонента практичної діяльності; оволодіння алгоритмами застосування знань відповідно до дидактичної мети; створення оптимальних умов для самостійної діяльності студентів у процесі формування умінь і навичок. Адже уміння і навички — це результат індивідуальної дії особистості.

Виробничо-практичні методи покликані включати студентів у процеси застосування теоретичних знань під час продуктивної праці. Це особлива діяльність, а тому й різновиди цих методів специфічні, оскільки залежать від виду конкретної праці, обладнання, соціально-природних умов та ін. Але вони мають бути інструментом самостійної виробничої праці студента. Виробничо-практичні методи можуть бути ефективними тільки тоді, коли оптимально поєднані з іншими (словесними, наочними і т. ін.).

9. Методи контролю

Дисципліна "Економіка підприємства" є базовою дисципліною для вивчення усіх подальших економічних дисциплін.

Загальний обсяг дисципліни становить 7 кредити (210 год.), змістових модулів – 2.

Формування системи знань студентів з дисципліни «Економіка підприємства» здійснюється шляхом проведення лекцій і практичних занять у їх сполученні з самостійною та індивідуальною роботою студентів. Самостійна робота студентів здійснюється в поза аудиторний час та складається з вивчення літературних джерел, матеріалу лекцій та практичних занять.

Формою контролю при вивченні дисципліни є **поточний, модульний та підсумковий контроль.**

Поточний контроль здійснюється на лекціях у формі опитування й відповіді на запитання студентів; на практичних заняттях - опитування, діалогу, групового обговорення тематичних питань, ситуацій, рішення практичних завдань; виконання курсової роботи. Об'єктами поточного контролю знань студента є: систематичність, активність, виконання завдань для самостійного опрацювання.

Модульний контроль знань студентів здійснюється шляхом модульної контрольної роботи, зданої на останньому практичному занятті, після вивчення кожного модуля за навчальним матеріалом, віднесеним до відповідних модулів згідно з робочою навчальною програмою та є письмовою контрольною роботою. Для курсу «Економіка підприємства» модульний контроль знань розроблений викладачем у формі тестових, теоретичних питань та двох практичних, на які студент повинен дати відповідь. Виконання контрольних завдань здійснюється студентом індивідуально. Під час проведення модульного контролю студенту забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами крім дозволених. При виявленні викладачем порушення студентом встановлених правил модульного контролю, лектор усуває цього студента від проведення контролю, не перевіряє роботу студента, робить на ній відповідний запис. Така робота оцінюється в 0 балів.

Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж за два робочі дні після дати проведення модульного контролю. Студент, який не погоджується з кількістю балів отриманих за модульний контроль, має право звернутися до лектора і отримати ґрунтовне пояснення. У випадку незгоди студента з рішенням лектора, він має право звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри не пізніше як на

наступний робочий день після оголошення результатів. Лектор і завідувач кафедри повинні розглянути апеляцію в присутності студента на протязі двох днів і прийняти остаточне рішення. В результаті апеляції оцінка студента не може бути змінена, а тільки залишена без змін або збільшена.

Також модульний контроль може проводитись з застосуванням комп'ютерної техніки. В програму введені тестові завдання з курсу «Економіка підприємства» і після закінчення вивчення модуля студент може проходити модульний контроль відповідаючи на тестові завдання по модулях.

Студент не може повторно скласти модульний контроль. Якщо студент не зміг з'явитися на модульний контроль, то він все рівно повинен його обов'язково скласти. До модульних контролів студент допускається завжди.

Підсумковий контроль здійснюється шляхом розрахунку інтегрованої оцінки за підсумками модульного контролю, яка виражається в балах та за національною шкалою.

Підсумковий контроль з дисципліни: 5-й семестр – іспит.

Оцінювання студентів здійснюється враховуючи результати поточного та модульного контролів. Студент не може бути допущений до іспиту, якщо за результатами поточного та модульного контролю не набрав 60 балів.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Самостійна та індивідуальна робота студента з тем (поточне опитування)										
<i>Змістовий модуль 1</i>										
Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема
1	2	3	4	5	6					
3	3	3	3	3	3					
<i>Змістовий модуль 2</i>										
Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема	Тема
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
<i>МК № 1, № 2</i>				<i>Підсумковий контроль (екзамен)</i>				<i>Загальна сума</i>		

60	40	100
----	----	------------

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	За шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою		
		Іспит	Диференційний залік	Залік
90-100	A	Відмінно	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	Добре	Зараховано
74-81	C	Добре	Добре	Зараховано
64-73	D	Задовільно	Задовільно	Зараховано
60-63	E	Задовільно	Задовільно	Зараховано
35-59	FX	Незадовільно	Незадовільно	Незараховано
1-34	F	Незадовільно	Незадовільно	Незараховано

11. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни.
2. Питання для підготовки до іспиту.
3. Індивідуальні завдання для самостійної роботи студентів.
4. Конспект лекцій з курсу «Економіка підприємства».

12. Рекомендована література

Базова:

1. Господарський Кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. – К.: Істина, 2003.
2. Податковий Кодекс України: Прийнятий 01 грудня 2010р. – К.: Істина, 2010.
3. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: Знання, 2019. – 390с.
4. Бондар Н.М. Економіка підприємства. – К: АСН, 2014.- 400с.
5. Економіка підприємства / За заг. ред. д.е.н., проф. Мельника Л.Г. – Суми: 2014. 648с.
6. Економіка підприємства / За заг. ред. д.е.н., проф. Петровича Й.М. – Львів: Новий Світ , 2014. – 680с.
7. Економіка підприємства: Підручник / За ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2016. – 614с.
8. Економіка підприємства: Збірник задач і тестів: Навч. посібник для ВНЗ / Харів П.С. – К., 2018. – 405с.
9. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. проф. С.Ф. Покропивного. – Вид. друге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2020. – 528 с.
10. Економіка підприємства: Підручник / За заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. – (вид. 4-те, перероб. і доп.). – К.: КНЕУ, 2019. – 816с.

Допоміжна:

11. Колот В.М., Щербина О.В. Підприємництво: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2013. – 160с.
12. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: Знання, 2016. – 580с.
13. Орбчук М.Г., Лисий І.В. Задачі з економіки підприємства та методика їх розв'язування: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
14. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Навч. посібник. – К: КНЕУ, 1998.
15. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навч. Посібник. – К.: Вікар, 2011. – 178с.
16. Червона О.Ю., Урба С.І. Економіка підприємства. Практикум: Навчальний посібник. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 184 с.
17. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навч. посібник. 2-ге вид. – К.: Каравела, 2015. – 568с.

13. Інформаційні ресурси:

18. www.rada.gov.ua.

19. www.fxclub.org.

20. www.forexite.com

21. www.forexpoiski.narod.ru/soveti.html

22. www.fxo.ru/forum-2/messages/83979.html

23. www.globalforex.com